

Előzetes — Zenei események a Gárdonyi-centenárium évében Magyarországon:

március 30. – április 2. Székesfehérvár, a Hermann János Zeneiskolában és a város különböző templomaiban: zenekari est, kórus- és orgonahangversenyek, Gárdonyi Zoltán pedagógiai műveinek bemutatása;

április 3–5. Budapest, Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola: Gárdonyi Zsolt orgona-mesterkurzusa;

április 9. Miskolc, Avasi templom: kórus- és orgonaest;

április 21–23. Kecskemét: kórus- és orgonahangversenyek, előadások;

április 22. Budapest, Zeneakadémia: a Klarinétverseny újra-bemutatása.

A Magyarországi Református Egyház Zsinatának Missziói Irodája és Ének-Zenei Bizottsága a jubileumi évben *írásbeli pályázatot* hirdet meg két kategóriában.

I. kategória: középiskolás fiataloknak 2–3 fős csapatokban vagy egyéni nevezéssel

II. kategória: 18–30 év közötti korosztálynak csak egyéni nevezéssel

Mindkét kategóriában az alábbi témák feldolgozása közül lehet választani:

1. téma: Gárdonyi Zoltán hitvallása orgonakoráljai tükrében

2. téma: Gárdonyi Zoltán kórusművei és a Károli-Biblia.

A pályamű a kiírt témán belüli részterületet is kidolgozhat —pl. egy darab kiemelt elemzése, összehasonlítás más szerző hasonló darabjaival stb.—, melyet a pályázat alcímeként jelölhet meg.

A dolgozat-pályázatot írásban 2006. május 31-ig lehet benyújtani a Zsinat Missziói Irodájára Bódis Tamás egyházzenei előadóhoz. További információk a www.egyhazzene.reformatus.hu oldalon található.

Huszonöt év Istennek szentelt zenéje

Tegyünk most egy képzeletbeli utazást térben és időben a németországi Lübeckbe, az 1700-as évek elejére! Advent első vasárnapja van, az esti vesperás ideje. Néhány megkésett polgárhoz csatlakozva mi is a Mária-templom felé igyekszünk, melynek ódon boltívei egyre jobban kibontakoznak a mindent bebugyoláló puha ködből. A templom már zsúfolásig megtelt. Ha figyelmesen körülnéznénk, talán az ifjú Johann Sebastian Bachot is fölfedeznénk valahol a padosorokban. Igen hosszú utat, mintegy 400 kilométert tett meg azért, többnyire gyalogszerrel, hogy most itt lehessen. Ez az este ugyanis más, mint a többi: a zene, amely egyébként sem mondható elhanyagoltnak még egy „átlagos” lutheránus istentiszteleten sem, most még inkább kiemelt szerephez jut. Az egyházi év nyitányán a templom nagy hírű kántora, Dietrich Buxtehude szólaltatja meg saját orgonaműveit. Természetesen a vecsernyén elhangzó motetták is az ő szerzeményei. Istennek szentelt zenéjével messze földön ismertté tette a lübecki Mária-templom vasárnap esti adventi vecsernyéit.

Ezek az adventi vecsernyék, vagy ahogyan ők nevezték: „Abendmusik”-ok lettek a mai értelemben vett zenés áhítatok elődjai és egyben követendő mintái. Ez a hagyomány él tovább a Bolyai úti templom vasárnapi zenés áhítataiban immáron huszonötödik éve, egészen pontosan 1980. március 2-a óta.

Hogy igazán megérthessük ennek a 25 évnek a jelentőségét, idézzük fel, hogy mit jelentett az 1948-as esztendő egyházzenei szempontból! Ami talán mindnyájunknak eszébe juthat, hogy ekkor vezették be azt az énekeskönyvet, amelyet mindmáig használunk, s amelyet Németh László irodalmi szempontból is kiemelkedő alkotásként értékelt. Sajnos, szinte ez az egyetlen örvendetes esemény, amelyet elmondhatunk: még ugyanebben az évben föloszlatták a Budapesti Zeneakadémia egyházzene-tanszakát, és lassan fölszámolták a kántorhitoktatói állásokat. Sok jelentős egyházzeneszünk, mint például Gárdonyi Zoltán, végül az ország elhagyására kényszerült.

Röviden szólva, az egyházzene ügye, amelynek ráadásul bizonyos egyházi vezetők értetlen hozzáállása amúgy sem kedvezett, szinte teljesen zátonyra futott. Mind több és több gyülekezet maradt megfelelően képzett kántor és megfelelő színvonalú istentiszteleti zene nélkül, amely egyre inkább csak a gyülekezeti éneklésre korlátozódott. (Hadd jegyezzük meg, hogy a főállású egyházzeneszi vagy kántori állás még napjainkban is ritkaságszámba megy.) Az 1948-ban kiadott énekeskönyv anyaga a legtöbb helyen mind e mai napig ismeretlen(!), a különféle „slágerénekek” megszólaltatása pedig, finoman szólva is, nagy némi kívánnivalót maga után.

Mindenképp ígéretes kezdeményezésnek kell tehát látnunk azt, ami 25 évvel ezelőtt, az országban elsőként és azóta is egyedülálló módon, lelkész-kántorhangszer „összjátékaként” itt létrejöhett a vasárnap délutáni rendszeres zenés áhítatok formájában. Mert mit jelent tulajdonképp nekünk, akik az Istennek szentelt zenében örömet találunk, a „bolyais” zenés áhítat, illetve általánosabban: gyülekezeti zenei élet?

Lehetne szólni például arról, hogy e hangszer mellett orgonaművészek nemzedékei nevelkedhettek föl: 25 év alatt, mintegy 1250 zenés áhítaton 118 organista játszott. (A zenés áhítatok művészeti vezetője, Karasszon Dezső 480 alkalommal szolgált egyedül vagy kamarázva.) Eközben a debreceni zeneművészeti főiskola orgona-tanszaka országos hírűvé nőtte ki magát, és 1994-ben az egyházzene tanszak is megindulhatott.

Lehetne szólni arról, hogy mind a zenés áhítatokon, mind az istentiszteleteken esemény a gyülekezeti éneklés. Hogy tempó, karakter vagy ritmikus szoltáréneklés itt már rég nem kérdés. Hogy énekeskönyvünknek nem csak az a bizonyos „elcsépel” rétege szólal meg, hanem az is, amely éppenséggel törzsanyagát kellene hogy alkossa a gyülekezeti éneklésnek mindenütt.

Lehetne szólni arról is, hogy nekünk, rendszeres szolgálatot teljesítő gyülekezeti kántoroknak egy-egy elhangzó korálharmonizáció külön esettanulmány: hogyan lehet a megszokott megoldásokon túllépni, a dallamot a szoprán szólam helyett a basszusban vagy esetleg a tenorban megszólaltatni. Vagy, hogyan

lehet az intonációval nem csupán az ének hangnemét és a tempóját megadni, hanem utalni annak mondanivalójára és hangulatára zenei eszközökkel.

Annak jelentőségét is hosszasan ecsetelhetnénk, hogy a zenés áhítatokon és az istentiszteleteken mindinkább hangot kap a kórusmuzsika: a zene megszólal és igévé lesz. Vagy hogy Huszár Gál és kora képviseltethette magát több ízben közöttünk, visszanyúlva ezzel régi gyökereinkhez és olyan istentiszteleti formákhoz, amelyek liturgiája mély, szimbolikus tartalmat hordoz.

Ezek mind valóban fontos és nagyszerű dolgok, de van valami, ami még ezeknél is lényegesebb. Nevezetesen, hogy a prelúdiumok és fugák, korárelőjátékok és intonációk, kantáták és különféle kórusművek: vesperás és egyéb liturgiák. Templomban szólalhattak meg és nem másutt. Az Istennek szentelt zene ott hangzott el, ahol valóban a helyén van: istentiszteleti keretek között. Ez a legfontosabb!

Bárcsak egyre több helyen ismernék föl, hogy a zenének pontosan olyan liturgiai szerepe van, mint az istentisztelet bármely más elemének, hiszen szó és zene együtt hatásosabban tolmácsolhatja az igét! Bárcsak egyre több helyen ismernék föl, hogy a művészetet nem számúzni kell a templomból, hanem Isten dicsőségére Isten eszközévé formálni! Hiszen, Luther szavaival élve, a „legfőbb dolgot, az evangéliumot, száz haranggal, száz pompával és száz liturgiával kell hirdetni.” A színvonalas zenei alkalmakon túl legyen ez a legfőbb küldetése a zenés áhítatoknak és az istentiszteleti zenének. Hogy egyre több ember fejében és szívében, egyre több gyülekezet mindennapos és ünnepi gyakorlatában méltó helyére kerülhessen az Istennek szentelt zene.

Legyen áldás mindazok életén, munkáján, akik lelkészként, kántorként, karvezetőként, kórustagként vagy gyülekezeti tagként ezen munkálkodnak.

Bessenyei Mihály

Cantate!

Beszámoló a csapókerti gyülekezet kántori szolgálatairól

A Csapókert Debrecen keleti részén található. Egykor, nevéhez híven, apró házak és hatalmas gyümölcsösök jellemezték ezt a falura emlékeztető városrészt. Lakossága ennek megfelelően földművesekből és gyári munkásokból állt. Temploma 1937-ben épült, bár előtte a helyi iskolában tartottak istentiszteleteket és bibliaórákat. Az elmúlt évtizedben gyökeres változások történtek: a házak nagyok lettek, a kertek összezsugorodtak; a lakosság száma megnőtt, összetétele átalakult. E változások a gyülekezetben szintén megfigyelhetők: korfája megfiatalodott, és egyre több középkorú értelmiségi illetve egyetemista és középiskolás fiatal kezdte látogatni.